

mnoge slike, ki so bogatile veliko razstavo, saj so mnoge od njih dočakale naš čas že kot prave razvaline. Zato ta manifestacija in prezentacija uspelo rešene umetnine ni pomenila samo majhnega obračuna o velikem delu Zavoda in njegovih restavratorjev, ampak je imela tudi vzgojni pomen. Mnogi lastniki starih in novih umetnin se namreč še vedno ne zavedajo, da so za njihovo varstvo odgovorni tako sami pred seboj kot pred javnostjo. Mnogi še vedno ne vedo, da je sleherna umetnina individuum, ki ga sme v primeru obolenja reševati le strokovnjak-restavrator. Zato res obžalujem, da ni razstavni katalog niti z besedico omenil te vzporedne razstavice. Najmanj, kar bi smeli pričakovati, bi bila vsaj samostojna priloga na štirih straneh s kratkim poročilom o restavraciji te slike, pa tudi tistih, ki jih je restavratorski kolektiv pod vodstvom prof. Mirka Šubica z velikim požrtvovanjem obnovil za veliko razstavo. Restavratorji so za uspeh in dostojno prezentacijo razstave storili celo več, kot so po službeni dolžnosti morali, ter so zato vredni poštenega priznanja.

Zato pa se nam ob koncu zastavlja še neko vprašanje: ali bi ne bilo prav, če bi ob razstavah, ki so plod skupnega napora več ustanov, bilo na mestu, da bi med prireditelji poleg galerijskega brali tudi njihovo ime? Taka je praksa v svetu in tudi pri nas ni več neznana. Prav gotovo bi nobenemu od sodelujočih ne bila v škodo, vsem pa v spodbudo — in zato tudi razstavam v korist.

E. Cevc

MED KNJIGAMI

MONOGRAFIJA O PETÖFIJU

Do literature svojih *sosedom* Madžarov smo Slovenci zares ne le v čudnem, marveč kar v nezdravem razmerju. Isto velja seve tudi za našo znanost, ki tudi prepušča naključju, ali kdo izmed madžarščine večjih morda zasledi kaj, kar pišejo Madžari vsaj o nas. In doklej bo še kdo pri nas vsaj bral madžarski? Pa čeprav je bilo le Prekmurje tisoč let pod Madžari in so tam naši arhivi, obilna strokovna literatura itd. Naša univerza še nima lektorata za madžarščino, čeprav so ga že pred 40 leti skušali ustanoviti.

V leposlovju pa naštejmo na prste ene roke naše kvalitetne prevode iz madžarščine: Madách, Molnár, Móricz, pa še zbirka pravljic. Na preostale prste ostanejo še 2—3 prevodi slabih del, med katerimi je po čudni ironiji tudi kar dvojni prevod Petöfijevega neuspelega »romana« *Kronikova oro* (C. Golar v Palčku 1911, Fr. Bevk, Trst 1934). Vendar pa sega aktivno znanje za madžarsko slovstvo pri nas že v sredino 19. stoletja, ko je prekmurski pastor J. Kardoš zelo dobro prevedel v narečje Aranyev ep *Toldi* (I. del v Budimpešti 1921, II. v Duševnem listu 1925). L. Gorenjec je 1871 prevajal Jókaija itd. Še manj sreče smo imeli s pesniki. Tudi nekaj Petöfijevih pesmi je prevedel Kardoš za ljudskošolske čitanke v prekmurščini. Za stoletnico njegove smrti so nekaj njegovega prevajali (gl. Št. Barbarič, Nova obzorja 1949, 479/sl.); žal pa je ostal v rokopisu Gradnikov obširni izbor Petöfijevih pesmi in bi zdaj bila najprimernejša prilika, da bi to zamudo nadomestili. Tri izmed teh pesmi so bile lani objavljene v čitanki za slovenske vasi na Madžarskem.

Zaradi svojega značaja je prevod pričujoče esejistične monografije o Petőfiju* zelo zahtevna naloga tako za prevajalca kot tudi za bralce. Delo najpomembnejšega sodobnega madžarskega pesnika Gyule Illyésa je nedvomno dober uvod v poznavanje dela madžarske kulture in usode, čeprav je za nepoučenega bralca prenatrpano z imeni, namigi itd. Žal je prav prikazovanje poteka revolucije 1848 dokaj nejasno.

V prevodu moramo razlikovati: Illyésevo prozo, za katere slovensko obliko je odgovoren Štefan Šerko, in prevode Petőfijevih verzov, ki so jih oskrbeli V. Konjar, K. Kovič, P. Levec in J. Šmit. Če ne gremo s filološko lupo od vrste do vrste, moramo reči, da prevod proze v glavnem ustreza duhu in vsebini izvirnika, pa tudi dikciji slovenskega sloga. Vendar moramo opozoriti, da prevajalec — obenem s hrvaško prevajalko istega dela F. Bikar (Zagreb 1960) — ni vselej razumel izvirnika in je nekatere izraze docela napak prevedel. Samo nekaj najhujših primerov: Lehel (naslov pesmi, 40) ni »Duša«, marveč ime madž. junaka; 85: »so želeli brati o lastni resničnosti« — izvirnik: želijo brati »resnično« (= kar se je zares zgodilo); 86: v slov. in hrv. prevodu so nasilno vrinjene besede (pesmi.) »posvečene Petőfiju«, medtem ko izvirnik pravi da (Petőfijeve!) »Pozdravne pesmi slavijo...«; 87: mesto »življenju« — razvoju. Mnogo je primerov gostobesednosti, n. pr. za »sveže barve« prevaja »lepe in sveže, dotlej neznane barve«. Narobe je: »je Janoš zares bog« (93) — prav: »je v resnici tudi bog Janoš«. Na str. 114 naštetih naslovi so imena stolpcev v revijah, ne pa naslovi revij. »Zgornje Ogrsko« (116 in še) je Slovaško. Avtorjeva domneva, da si je Petőfi »primek... sam skoval« (159), je bila ovržena v zadnjih mesecih z matičnimi knjigami v neki vasi, kjer je P. obiskal svojega prijatelja-frančiškana in našel družino s tem imenom. »Pobesneli žrebec« (133) je kvečjemu »divje žrebe«, ki živi vse leto na prostem, izvirno »szilaj«, kakor se imenujejo tudi pastirji take živine, ki torej niso »pobesneli«. »Narodnosti« (278) so pri nas manjšine. Naslov Vörösmartijeve pesnitve je Dva sosedna gradova, ne »mesti« (50) itd.

S slovenskega vidika ni dobro: »evangelistična« (15, 17) je prav evangeličanska, kar piše na str. 17; tudi reformat je kalvin (17), Tot (20) je Slovak; rokuje (21) je ravna, Graz (32, 34) še vedno Gradec, za nečem 27, 49, nad ničemer 65; iz Alfölda 50 je bolje z —; novine (232) govorijo pač le Prekmurci, prilike (260) pa Hrvati in Srbi in v tem primeru pomeni le razmere (prilika ima v slovenščini vsaj tri domače pomene). Moti nas — podobno kot v naših izvirnih spisih — pogosto menjavanje izrazov »ljudski« in »narodni«, pa tudi narodniški, narodništvo, ki je umljiv le v ruskih razmerah verziranemu in pomeni v smislu izvirnika le ljudski.

Želeli bi si razlag za pojme Kiskuni (12, 257), pandur (17) itd. Kakor vobče v našem tisku tako je tudi v tem delu mnogo krajevnih in osebnih imen pisanih s pravopisnimi napakami, čeprav je večina pravilna. Že izgovor avtorjevega imena je na ovitku napačno podan, prav je Đula Ljjéš. Petőfi mora imeti na 6 vejici in se here dolgo, ne pa piki. Egerbu 73 je tiskovna pomota mesto Egerju, Széphalmo 48 je prav Széphalom, vacko pokopališče 99 bi bilo v kraju Vác, v resnici pa je v Pešti na vácški cesti. Ker pomeni naslov revije Életképek = Življenjske slike, ne moremo sklanjati v Életképeku itd.

* Gyula Illyés, Petőfi. Iz madžarsčine prevedel Štefan Šerko. Cankarjeva založba. Ljubljana 1960. Str. 325.

Prevajalci verzov so se pač tesno držali (le včasih v lastno škodo ne) hrvaških prevodov v omenjenem prevodu, kar n. pr. dokazuje ponesrečeni prevod verza v znameniti pesmi »Konec septembra«: »pod oknom še jablane nam zelené« (217) mesto topoli, jagnedi (hrv. jablan = topol!). Presvoboden je prevod na str. 63; ali kar »brez glav« 86 mesto stolkel glave ali pod.; »sivkaste gosi« 89 mesto »divje gosi v večernem mraku«, docela spremenjen je smisel v drugi in tretji kitici na str. 98, na 232—233, narobe je dijak 37 mesto junak, potica 53 m. cmok, z lokom 95 m. z železom (s sulico) iz »sladka moja roža« je nastalo »srce... deklič moj temnolasi« 94; madž. kalvincem je »brevir« tako tuj kot velikemu delu naših bralcev, saj ima P. molitvenik (215). Tudi v Illyésevi zaključni pesmi je (enako v hrv. prevodu) predzadnji kitici smisel spremenjen.

Te pripombe v svarilo in opomin, da je treba poznati tudi življenje in kulturo naroda, iz katerega slovstva prevajamo, nikakor ne zmanjšujejo pomena pričujočega prevoda, ki ga s poudarkom pozdravljamo vsaj tisti, ki smo se že pred desetletji zama trudili, da bi naši prevodni stiki s sosedi oživeli v potrebni obliki. Želimo le, da bi kmalu dobili tudi Illyésevo knjigo *Madžari ali Ljudstvo puste*, ki tako nazorno in kritično prikazuje svojevrstno življenje njegovega in Petőfijevega naroda.

Vilko Novak

ZAPOZNELE PRIPOMBE

Odbrali smo nekaj mladinskih knjižic iz zadnjih dveh let, ki so ostale v naši reviji nepregledane, in jim napisali nekaj obrobni pripomb.

Seliškarjeva *Deklica z junaškim srcem*¹ je postavljena v pokrajino ob Kolpi. Pokrajina kljub nekaterim krajevnim imenom ni pobliže opredeljena. Dekličina zimska pot k stari materi je močno podobna oni iz Rdeče kapice. Otroci, ki zbirajo za partizane tobak, so naši stari znanci, pa tudi o muhavosti mul nam je pisatelj spisal že celo knjižico. Tako nam motivično ta knjiga ne prinaša veliko novega.

Winkler² je krajevno in časovno naznačil pot svojih junakov: sodeč po pripombah, da so bili Italijani razdraženi zaradi neuspeha pri Žužemberku, gre za božične dni 1942 oziroma za zimo 1942—1943, ko je bila v teku ofenziva partizanskih brigad proti italijanskim in novonastajajočim belogardističnim postojankam v Suhi krajini in dolini Mirne. Tedaj je skupina petih ljudi odšla nekje od Muljave proti Liscu, k partizanom. To je vsa vsebina knjižice. Ponavljanja v situacijah in v načinu pripovedovanja je toliko, da postaja branje monotono. Mnogim v vojni čisto vsakdanjim situacijam, ki niti niso bile tako nevarne, daje avtor patetičen in grozljiv poudarek. Obrazna mimika kot refleks notranjega doživljanja je pretirano poudarjena in kar pri vseh osebah enako: oči se zaostre, zagore in spet zmehčajo; obrazi se v hipu prepletejo z gubami itd. Tudi ne manjka papirnatih besed in ponavljajočih se metafor. To zadnje bi lahko poočitali tudi Seliškarju. Skupna slabost obeh pisateljev je tudi poenostavljeno prikazovanje psihologije mladostnikov, tistih

¹ Tone Seliškar, *Deklica z junaškim srcem*. Ilustracija in oprema Janez Vidic. Mladinska knjiga 1959.

² Venceslav Winkler, *Pot na Lisec*. Ilustriral Ive Šubic. Prešernova družba 1960.